University of Groningen

Sociale interactie in de taalbeheersing

Koole, Tom

Published in:
Tijdschrift voor taalbeheersing

DOI:
[10.5117/TVT2018.2.006.KOOL](https://doi.org/10.5117/TVT2018.2.006.KOOL)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2018

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Koole, T. (2018). Sociale interactie in de taalbeheersing. *Tijdschrift voor taalbeheersing*, 40(2), 207-211.
<https://doi.org/10.5117/TVT2018.2.006.KOOL>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Sociale interactie in de Taalbeheersing

Tom Koole

TVT 40 (2): 207–211

DOI: 10.5117/TVT2018.2.006.KOOL

Abstract

Social interaction in language and communication studies

This paper argues that applied research should always co-exist with fundamental research. At the same time, the paper shows how social interaction research in the Netherlands has had a strongly applied focus for several decades, in particular in health care and education. In addition, the papers make a plea to stop characterizing communication studies in terms of the ‘verbal transmission of information’ since research deals not only with linguistic communication and not only with communicative activities where transmitting information is the main purpose.

Inleiding

In dit perspectiefnummer betoogt Carel Jansen dat taalbeheersingsonderzoek naar ‘de verbale overdracht van informatie’ zich zou moeten bezighouden met maatschappelijke communicatieproblemen en met het schoolvak Nederlands. Vanuit het perspectief van het onderzoek naar taal en sociale interactie vind ik dat prachtige doelen, maar wel wat beperkt en beperkend.

Fundamenteel naast toegepast

Taalbeheersing is geen onderzoeksdiscipline, in ieder geval niet één enkele. Taalbeheersers zijn deel gaan uitmaken van naast elkaar bestaande internationale gemeenschappen van onderzoek naar thema's als persuasieve

communicatie, argumentatieleer, psycholinguïstiek, conversatie-analyse enzovoort. In die gemeenschappen wordt toegepast onderzoek gedaan maar ook fundamenteel onderzoek. Gelukkig ook door taalbeheersers. In mijn onderzoeksgebied taal en sociale interactie zijn in de eerste maanden van dit jaar twee proefschriften verdedigd. Marloes Herijgers (2018) deed in het kader van het NWO-programma 'begrijpelijke taal' toegepast onderzoek naar de kwaliteit van hypotheekgesprekken. Lucas Seuren (2018) deed fundamenteel onderzoek naar functies van declaratieve vragen. Allebei is het taalbeheersingsonderzoek en ik kan me niet voorstellen dat Jansen (2018) ervoor zou willen pleiten om de fundamentele helft hiervan weg te snoeien.

Desondanks, kan ik Jansen geruststellen, slaat in het Nederlandse onderzoek naar taal en sociale interactie de balans sterk uit naar de toegepaste kant, en al geruime tijd. Hanneke Houtkoop (2000) onderzocht de kwaliteit van survey-interviews, Jan Berenst et. al. (2001) onderzochten interactie in meertalige klassen, en ik heb met studenten gewerkt voor de 112-alarmcentrales (Koole et al., 2013; de Widt et. al., 2014). De laatste jaren heeft ook vooral de medische wereld veel belangstelling voor conversatie-analytisch onderzoek. Joyce Lamerichs (VU) doet met het AMC onderzoek naar communicatie in de palliatieve zorg; Tessa van Charldorp (UU) doet met het Wilhelmina Kinderziekenhuis onderzoek naar gesprekken aan het bed; Wyke Stommel (RU) doet onderzoek voor GGZ-instellingen en het Radboud UMC; en in Groningen werken Mike Huiskes en ik intensief samen met het UMCG. De medici hebben gemerkt dat systematiseren op basis van exploratie, wat kenmerkend is voor conversatie-analyse als methode, hen nieuwe en nuttige inzichten oplevert die de basis kunnen zijn voor verbeteringen in de communicatie zoals tijdens overdrachten, consulten, overleggen en operaties. In toenemende mate worden deze bevindingen omgezet in trainingen. Maar opnieuw, ik ben blij dat al dit toegepaste onderzoek niet alleen maatschappelijk nuttige, maar ook wetenschappelijk fundamentele resultaten oplevert.

Breder dan het schoolvak Nederlands

Ook in het onderwijs wordt veel onderzoek naar taal en sociale interactie gedaan en daarmee kom ik bij Jansens tweede pleidooi over het schoolvak Nederlands. Conversatie-analytisch onderzoek in het onderwijs is veel breder dan één enkel schoolvak en breder dan één enkel schooltype zoals het VO dat in dit pleidooi wordt geïmpliceerd. Op dit moment richt het

onderzoek zich vooral op het basisonderwijs en de vraag hoe interactie tussen leerlingen of met de leerkracht voor meer optimale leeromstandigheden kan zorgen. Myrte Gosen (RUG) onderzoekt de impact van tablets op de interpersoonlijk communicatie tussen docent en leerling; Annerose Willemsen (RUG) kijkt hoe docenten hun leerlingen met de juiste vragen tot redeneren kunnen brengen; en als taalbeheersings-buitenpromovendi van de RUG doen lerarenopleiders Albert Walsweer, Frans Hiddink, Anke Herder en Maaïke Pulles onderzoek naar groepsinteractie in het BO en doet Joke van Balen onderzoek naar – jawel! – het VO-schoolvak Nederlands.

Ook nu denk ik dat Jansens pleidooi niet beoogt om het BO of het WO uit te sluiten van taalbeheersingsonderzoek. Eerder lijkt het pleidooi ervan uit te gaan dat taalbeheersers Neerlandici zijn. Maar die tijd is niet meer. De opkomst rond de eeuwwisseling van CIW als zelfstandige opleiding heeft een proces versneld dat al eerder in gang was gezet en dat ervoor heeft gezorgd dat veel taalbeheersers geen natuurlijke affiniteit hebben met de opleiding Neerlandistiek of met het schoolvak Nederlands. Ze studeerden Tekstwetenschap, Taalwetenschap, Literatuurwetenschap, Engels, Communicatiewetenschap, enkele jonge collega's studeerden CIW, en er zijn zelfs psychologen gesignaleerd. Ook vanuit deze verschillende disciplinaire achtergronden kun je belangstelling hebben voor het schoolvak Nederlands, maar het “moet” (Jansen, 2018) niet.

De verbale overdracht van informatie

Tot slot de frase “de verbale overdracht van informatie” (Jansen, 2018). Van die frase zou ik zo graag eens af omdat hij enorm lijkt vast te zitten in een statisch communicatiemodel met een zender, een boodschap en een ontvanger. En het taalbeheersingsonderzoek is dat model allang voorbij. In de eerste plaats houdt de taalbeheersing zich – in weerwil van haar naam – al lang niet meer alleen met taal bezig. Instructieve documenten van een grote internationale meubelwinkel bevatten geen enkel woord meer, persuasieve documenten worden vormgegeven als fotostrips (Koops van 't Jagt, 2018) en het onderzoek naar face-to-face interactie betreft vanzelfsprekend ook lichamelijk gedrag in haar analyses. Maar vooral is “de verbale overdracht van informatie” een karakterisering van het object van taalbeheersing waar onderzoekers van taal en sociale interactie al jaren stevige kanttekeningen bij plaatsen omdat zij onderzoek doen naar sociale activiteiten waarvan informatieoverdracht meestal niet het centrale kenmerk is. Natuurlijk zijn er communicatieve activiteiten die primair het doel

hebben om informatie over te dragen, zoals de overdrachtscommunicatie op de intensive care waar we op dit moment in Groningen onderzoek naar doen. Maar het proces waarin een arts en een patiënt het eens worden over een behandelplan, of de sturende werking van de openingsvraag van 112-gesprekken (Koole & Verberg, 2017) kunnen toch moeilijk ‘verbale overdracht van informatie’ worden genoemd. En hetzelfde geldt voor vele andere vormen van taalbeheersingsonderzoek. Jansens onderzoek naar persuasieve documenten (bijv. Duizer et al. 2015) en het onderzoek naar argumentatie van Van Eemeren en Grootendorst (bijv. Van Eemeren & Grootendorst 1994) – aan wie Jansen deze frase toeschrijft – gaat over overtuigen als een sociaal en cognitief proces, maar toch niet over de ‘verbale overdracht van informatie’?

Tot slot

Het zal duidelijk zijn. Leve het onderzoek dat is gemotiveerd door praktische problemen in de professionele communicatie. Inderdaad, ‘de vragen liggen voor het opscheppen’ en we zijn er druk mee bezig. En hoera voor de collega’s die het schoolvak Nederlands van haar grauwsluijer zullen ontdoen. Als het allebei maar niet ‘moet’.

Referenties

- Berenst, J., Hajer, M., & Koole, T. (2001). Leerlingcategorisering en klasse-interactie. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 23(3), 178-198.
- Duizer, E., Koops van 't Jagt, R., & Jansen, C. (2015). Zoete verleiding: Een onderzoek naar de effecten van een fotoverhaal over diabetes bij laaggeletterden. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 36(3), 293-330.
- Eemeren, F.H. van, & Grootendorst, R. (Red.) (1994) *Studies in Pragma-Dialectics*, Amsterdam: International Society for the Study of Argumentation
- Herijgers, M. (2018) *Mortgage Communication Design. An interdisciplinary perspective on experts managing contextual, interactional and technological constraints in the mortgage information process*. Dissertatie, Universiteit Utrecht.
- Houtkoop-Steenstra, H. (2000). *Interaction and the Standardized Survey Interview. The living questionnaire*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Koole, T., Verberg, N., & Widt, C. de (2013). Omgaan met de onervaren beller: de opening van 112-gesprekken. In R. Boogaart & H. Jansen (red.) *Studies in Taalbeheersing* 4 (pp. 223-232). Assen: Van Gorcum.
- Koole, T., & Verberg, N. (2017). Aligning caller and call-taker: The opening phrase of Dutch emergency calls. *Pragmatics and Society* 8(1), 129-153.

- Koops van 't Jagt, R. (2018). *Show, don't just tell. Photo stories to support people with limited health literacy*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.
- Seuren, L.M. (2018). *The Interactional Accomplishment of Action*. Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen.
- Widt, C. de, Koole, T., & Berkum, J. van (2014). Emotionele 112-gesprekken: emoties, reacties en effecten. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 36 (3), 267-291.

Over de auteur

Tom Koole is hoogleraar Taal en Sociale Interactie bij de opleiding CIW van de Rijksuniversiteit Groningen.